

เจ้าเรือน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “ปัญหาทางโลกควรจะเลือกอะไรดี”

กราบนมัสการหลวงพ่อกับที่เคารพ หนูมีปัญหาทางเรื่องครอบครัวดังนี้ แฟนหนูเป็นคนดีมาก ๆ เขาชอบฟังเทศน์หลวงพ่อกับปฏิบัติอยู่ที่บ้านเป็นประจำ แต่ปัญหาคือ เวลาหนูขอเขามาอยู่วัดหนึ่งอาทิตย์ เขาไม่อยากให้มา บอกว่าไปทำบุญด้วยกันแล้วกลับบ้านเถอะ

จนบางครั้งหนูขอแค่ ๓-๔ วัน เขาก็จะบอกว่าไปได้ แต่บอกแบบเกรงใจ แล้วเขาก็จะมีอาการซึมตั้งแต่วันที่หนูขอจนกว่าจะถึงวันที่หนูได้มาอยู่วัด มันเลยทำให้หนูมีแต่ความสงสัยเขา เหมือนหนูเป็นคนใจดำไปเลย หนูควรทำอย่างไรดีคะ

ความรู้สึกของหนูมันจะคอยเตือนตนเองตลอดเวลาว่า ควรจะทิ้งภาระหน้าที่นี้ไปเลย ทิ้งแบบให้มันขาดไปเลยดีไหม ให้เขาเสียใจทีเดียว เพราะลึกๆ ในใจหนูก็อยากอยู่คนเดียวเงียบๆ เบื่อทางโลกเต็มทีแล้ว เบื่อความวุ่นวายหลายๆ อย่าง

ปกติหนูอยู่บ้านหนูก็จะเดินจงกรมช่วง ๔-๕ โมงเกือบทุกวัน สลับกับนั่งบ้าง แต่พออยู่ทางโลกมากๆ มันก็เหมือนตัวเองจะหลงไปอยู่เรื่อย หนูจะคอยเตือนตัวเองตลอดเวลาว่า เดียวก็ตายแล้ว ถ้ารอ ทำไมไม่ตัดใจไปเลย และคิดว่าถ้าตายไปตอนนี้ ความดีมีมากพอแล้วหรือ กราบนมัสการเจ้าค่ะ

ตอบ : นี่คือนิปัญหาทางโลก ปัญหาของเขาไง ปัญหาทางโลกเขามีครอบครัว ถ้ามีครอบครัวแล้ว การมีครอบครัวนะ พูดถึงการมีครอบครัว มันเป็นบุญกุศลของคนนะ ถ้าบุญกุศลของคน มีครอบครัวที่สามีภรรยามีความคิดเหมือนกันเสมอกัน ในครอบครัวจะร่มเย็นเป็นสุข

ถ้ามีความคิดแตกต่างกัน นี่พูดถึงปัญหาความรุนแรง ปัญหาความรุนแรงนี้ไปง้อ ไม่ได้ ยิ่งทั้งไปง้อ ไม่ได้ ยิ่งทั้งไปง้อ ไม่ได้ สาदन้ากรด โอ้โฮ! แล้วเวลาเฝ้ารักกันถึงไม่คิดถึงเลย หรือวะ

เพราะการครองเรือน การครองเรือนเป็นการครองหัวใจของคน มันเรื่องทุกข์ยากมาก แล้วระบบเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเป็นอย่างนี้ด้วย ถ้าเศรษฐกิจมันดีใช้ไหม แต่ถ้าคนรู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ แล้วถ้าจิตใจมันเสมอกันนะ ถ้าจิตใจไม่เสมอกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกดขี่อีกฝ่ายหนึ่ง ถ้ากดขี่อีกฝ่ายหนึ่ง จ้าจี้จ้ำไชจะทำให้ทำอย่างนั้นๆ นรกทั้งเป็นนะ แต่ถ้าจิตใจมันเสมอกันนะ จิตใจเสมอกัน ทำสิ่งใดมันก็ทำด้วยความเท่าเทียมกัน มันเสมอกันไง นี่พูดถึงปัญหาครอบครัว

แต่ถ้าพูดถึงในทางธรรมนะ ในทางวินัย เรื่องปัญหาครอบครัว เราได้ฟังเยอะนะ เพราะมีคนทุกข์คนยากมาปรึกษามาก แต่ของเราเวลาเราพูด เราถือธรรมวินัยเป็นศาสดา ถ้าถือธรรมวินัยเป็นศาสดานะ เรื่องของครอบครัวส่วนใหญ่เราจะไม่ก้าวล่วง

มีคนมาถามปัญหามากกว่าควรจะทำอย่างไร ควรจะทำอย่างไรดี

เราจะอธิบายเรื่องธรรมะแล้วเราจะบอกเขาว่า แล้วแต่โยมตัดสินใจ

เพราะเราถือธรรมวินัย ภิกษุยุยงส่งเสริมให้คนเป็นคู่ครองกัน ครองเรือนกัน เป็นอาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุพูดให้ครอบครัวเขาแตกแยกกัน บ้านเขาครองเรือนอยู่แล้วแตกแยกกัน เป็นอาบัติสังฆาทิเสส

ภิกษุ เพราะกรณีอย่างนี้เราเป็นพระบวชใหม่ๆ เวลาพระบวชใหม่นี้ไฟแรงนะ เวลาพระบวชใหม่เขามาอ่านบุพพสิกขา ให้อ้ออย่างนี้ ว่ายุยงส่งเสริมให้เขาครองเรือนกัน เพราะครองเรือนนี้ใจ มีความทุกข์ความยากมีปัญหากันทั้งนั้นนะ ถ้าเรายุยงส่งเสริม

ฉะนั้น เวลาพระที่บวชใหม่มา เวลาภิกษุมนต์ไปสวดพิธีแต่งงาน ให้อ้อใหม่ๆ มันจะบอกเลย เรามีส่วนให้เขาครองเรือนหรือเปล่าเนี่ย ถ้าเรามีส่วนให้เขาครองเรือน

แต่ถ้าทางโลกใจ ถ้าพระไม่ไปสวดให้ การแต่งงานเขาก็ไม่สมบูรณ์ใช้ไหม พระต้องไปสวดให้ เวลาพระสวดให้เป็นประเพณีวัฒนธรรม แต่คนคิดลึก อย่างเรานี้คิดลึก ถ้างานแต่งงาน

เราไปสวดชัยมงคลให้เขาด้วยนะ พาหุงเลย ให้ชนะมารด้วย แล้วเขาก็ครองเรือน ถ้าพระที่เขา
คิดลึกลง เขาก็คิด แต่ประเพณีวัฒนธรรมมันก็มีมาอย่างนี้

แต่ถ้าคิดลึกไปเลย การที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติธรรมวินัยไว้เลย
เพราะในพระไตรปิฎกมีเรื่องอย่างนี้มาก มีครอบครัวของฝ่ายหญิง เวลาพระไปนิมนต์ บ้านนั้นก็
ฝากจดหมายน้อยไป ฝากจดหมายน้อย เป็นพ่อสื่อพ่อชัก พ่อสื่อพ่อชักให้เขาแต่งงานกัน

พอเรื่องมันเกิดไป เขาไปฟ้องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบัญญัติ ห้าม ถ้าชักสื่อ ชักสื่อให้
เขาได้แต่งงานกันเป็นอาบัติสังฆาทิเสส

ครอบครัวบางครอบครัวเขาอุดมสมบูรณ์ พระไปยุแหย่เขา ยุแหย่เขาให้แตกกัน
เพราะว่าเห็นฝ่ายหญิงดีกว่าหรือฝ่ายดีกว่า นี่มันมีอยู่ในพระไตรปิฎก

ฉะนั้น ปัญหาครอบครัวนี้เรารับฟัง แล้วเวลาเราพูด เราจะพูดเป็นธรรม

แต่ส่วนใหญ่แล้วโยมจะถามว่า แล้วหลวงพ่อก็ให้ตัดสินใจอย่างไร หลวงพ่อก็เอา
อย่างไรดี หลวงพ่อก็เอาอย่างไรดี

เอ็งก็คิดเอาสิ เพราะมันพูดแล้วแบบว่ามันพูดหมดเปลือกไม่ได้ เพราะมีวินัยครอบอยู่
เราเคารพพระพุทธเจ้า เราจะบอกเลยว่า เราเคารพพระพุทธเจ้านะ ธรรมและวินัยเป็นศาสดา
ของเรา ฉะนั้น ปัญหานี้ ถ้าพูดถึงเป็นวินัย วินัยทางกฎหมายชัดเจน

แต่ถ้าทางธรรมๆ เมตตาธรรมคำจูนโลกใจ เมตตาธรรมคำจูนโลก เราก็อธิบายเรื่อง
ธรรมะกันอยู่นี่ไง อธิบายธรรมะของเรา ให้เราพออยู่ได้ ให้เรารับรู้ได้

ฉะนั้น การครองเรือน การครองเรือนมันแสนยาก

เจ้าเรือน เจ้าเรือนคือหัวใจของเรา

ผีบ้าน ผีบ้านคือจิตใจของเรา

ผีป่า ผีป่าคือสังคมทั้งหลายมันจะเข้ามาวุ่นวายในครอบครัวของเรา

เจ้าเรือน ถ้าเจ้าเรือน ฝีมือของเราเข้มแข็ง ถ้าเราเข้มแข็งขึ้นมาแล้วนะ เราจะบอกอย่างเช่นผู้ถาม เราบอกเลยนะ ทำไมไม่คิดอย่างนี้มาตั้งแต่ต้นละ ทำไมไม่คิดมาตั้งแต่ก่อนจะแต่งงานละ ก่อนที่เราจะแต่งงานเราต้องคิดอย่างนี้ก่อนสิ

ฉะนั้น เราคิดอย่างนี้แล้วมันก็เป็นเรื่องของเรคนเดียว เจ้าเรือนเราเข้มแข็งไง แต่เจ้าเรือนเราอ่อนแอไง เจ้าเรือนเราอ่อนแอ

เราเห็น เราดูข่าวเยอะ ลูกศิษย์เราก็มี ลูกศิษย์เราตอนนี้บวชเป็นพระอยู่ เวลาเขาจะแต่งงานสัญญาากับแฟนไว้ เราแต่งงานนะ เพราะมันชอบกัน ใหม่ ๆ แต่งงาน แต่งงานแล้วสัญญากันว่าจะไม่มีลูก ต่างคนต่างถือพรหมจรรย์ด้วยกัน

พอแต่งงานกันไปสักพักหนึ่งนะ ขอคนหนึ่งได้ไหม ขอคนหนึ่งก็มีลูกมาคนหนึ่ง พอมีลูกมาคนหนึ่ง เขาบอกว่าแต่งงานแล้วต่อไป เขาเป็นข้าราชการนะ ถ้าต่อไปแล้วพออายุมากขึ้น เราก็จะต่างคนต่างปฏิบัติ ทีนี้พอต่างคนต่างปฏิบัติ พอมีลูกคนหนึ่งก็อ้างว่าลูกยังไม่โตๆ สุดท้ายตอนนี้เขาก็บวชไปแล้ว

นี่ไง มากมายเลยนะ เพราะอะไร

เพราะโทษนะ เวลาเราอยู่สังคมทางโลก เราไว้ใจใครไม่ได้ใช่ไหม อเสวนา จ พาลานั ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา เราจะไม่คบคนพาล เราจะคบบัณฑิต เวลาคบบัณฑิต ไปวัดไปวาเป็นสังคมที่ดีงามหมดนะ บัณฑิตกับบัณฑิตเจอกันไง บัณฑิตกับบัณฑิตมาเจอกันในสังคม แล้วก็มาชอบมาพอกัน มาแต่งงานกันอะไรไป แล้วพอไปผิดหวัง

เราอยู่บ้านตาด นางฟ้า แอร์โฮสเตสการบินไทยเขาไปแต่งงานกับไอ้จอห์น พระฝรั่งที่อยู่ที่บ้านตาด เราอยู่บนศาลาทำซั้วตัวรออยู่ ร้องไห้โฮๆ เลย

หลวงตาสนิททั้งคู่ เรียกขึ้นมาเลย เรียกฝ่ายนางฟ้ามาก่อน “นางฟ้าเป็นอะไรทำไมร้องไห้”

ก็เห็นว่าเป็นลูกศิษย์หลวงตาอยู่ในวัดป่าบ้านตาด พระฝรั่งไง ก็นี้กว่ายอดคน ก็เลยชอบพอกัน ชอบพอกันเขาก็เลยสึกไปแต่งงานไป

“ไอ้โฮ! หลวงตา สึกไป แต่งงานไปแล้วซีเกียจ เข้านอนเที่ยงวันกว่าจะตื่น ไอ้โฮ! นี่กว่าเป็นศิษย์หลวงตา บวชกับหลวงตาไปแล้วเป็นพระที่อยู่วัดป่าบ้านตาดจะต้องเป็นที่ดีงาม พอบวชไปแล้ว ไอ้โฮ!”

คิดว่าอเสวนา จ พาลานํ ทางสังคมทางโลกเป็นคนที่ไม่ดี เราก็ไม่สนใจ เราก็คิดไปวัดไป วาไชใหม่ เห็นพระชื่อจอห์น เพื่อนเรานี้แหละ ทำข้อวัตรอยู่ด้วยกัน ไอ้จอห์นนะ พอเจอเข้า ไอ้โฮ! ลูกศิษย์หลวงตา นี่คบบัณฑิตใจ เป็นพระด้วย ลูกศิษย์หลวงตาด้วย พระอรหันต์ คงจะต้องเป็นยอดคนเลย เป็นเทพบุตรแน่ๆ เลย ชอบพอกัน สึกไปแต่งงาน แต่งงานไปแล้ว ไอ้! ร้องไห้

สนิทนะ หลวงตา ลูกศิษย์ ก็เรียกเข้ามา “ร้องให้ทำไม”

“สามีนอนไม่ตื่นเลย งานการก็ไม่ทำ โอ้ย! ต้องหาอยู่คนเดียวนี้แหละ” ร้องให้

“ทำไมล่ะ”

“ก็คิดว่าอยู่กับหลวงตา คิดว่าเป็นพระที่ดี สึกไปแล้วจะได้เทพบุตรไป”

หลวงตาเรียกเลย “จอห์นๆ มานี้ๆ”

เขาไปวัดด้วยกัน หลวงตาใส่ใหญ่

แต่เรารู้จักเขา เรารู้จักเขาเพราะว่าตอนที่เข็นน้ำไปอุปัฏฐากอาจารย์ปัญญา เข็นน้ำไปในฝั่งตะวันตก ตะวันออก บ้านตาดมันจะมีตะวัน ตกตะวันออก คือหน้าศาลา หลังศาลาใจ เข็นน้ำไป คอยกันสนิท จอห์นมันเล่าให้ฟังหมด ชีวิตประวัติมันนะ มันก็เอาเรื่องอยู่ นั่นมันเรื่องของเขา

นี่ไง ตอนที่ว่าหลวงตาพูดถึงอาจารย์ปัญญา อาจารย์ปัญญาพูดไ้ว่า พระฝรั่งองค์หนึ่ง หลวงตาเทศน์ในเทปไปฟังเอานะ ถ้าจับได้ บอกว่า มีพระฝรั่งองค์หนึ่งบอกว่าอาจารย์ปัญญาโง่ มีพระอาทิตย์ดวงเดียว เขามีพระอาทิตย์สองดวง

คือฝรั่งส่วนใหญ่นับถือคริสต์ศาสนา พอนับถือคริสต์ศาสนาแล้วเขาก็จะมาบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา ทีนี้พอพระพุทธานุศาสนแล้ว เขามบวชเป็นพระนะ แต่หัวใจเขายังคิดถึง เขา

เลยบอกเขามีหัวใจสองดวง คือเชื่อสองทาง เชื่อทั้งคริสต์และเชื่อทั้งพุทธ แต่ของอาจารย์ ปัญญามีพระอาทิตย์ดวงเดียว

อาจารย์ปัญญาก็มาเล่าให้หลวงตาฟัง หลวงตาก็ก็นิ่งเลย “ใครพระอาทิตย์สองดวงนะ พระอาทิตย์สองดวงมันใคร”

นี่พูดถึงว่า ปัญหาครอบครัว เจ้าเรือน ถ้าเจ้าเรือนเข้มแข็งนะ เราก็จะถือพรหมจรรย์ของเรามา แต่พอเจ้าเรือนของเราอ่อนแอ เรามีสามี เรามีครอบครัวแล้ว

ถ้าเรามีครอบครัวแล้ว ผู้ถามมีครอบครัวแล้ว ครอบครัวของโยมแล้วมาถามพระ พระที่ว่าอย่างเรา เราชะลึกถึง ระลึกถึงแบบว่าชักส่อให้เขาได้เสียกัน เขาครอบครองกันแล้ว แล้วเราอธิบายโดยธรรมๆ ให้เขาแตกแยกกันหรือให้เขาต่างคนต่างอยู่ ถ้าจะเข้าถึงอภิสัมมาทิเสสได้ไหม

อภิสัมมาทิเสสเขียนไว้อย่างนั้นนะ แต่ว่าถ้าเราพูดไปมันก็ไม่เข้าหรอก แต่มันก็ไม่สบายใจ ฉะนั้น เราไม่ค่อยพูด เราจะพูดเป็นธรรมะ พูดถึงให้คิด

เราจะบอกเลยว่า ตั้งแต่เริ่มต้น เจ้าเรือน เจ้าเรือนเราอ่อนแอเอง พอเจ้าเรือนเราอ่อนแอเองคือว่า เราชักเราชอบพอกันหนึ่ง สอง บางทีมันเป็นปัญหาทางครอบครัว

ปัญหาอย่างพระกัสสปะกับภรรยาพระกัสสปะ ลูกเศรษฐีทั้งคู่เฒ่า พ่อแม่ก็ปรารถนาให้แต่งงาน แต่เวลาบังเอิญทั้งสามีและภรรยามีความคิดเหมือนกันว่าอยากถือพรหมจรรย์ คือไม่ยอมมีครอบครัว อยากประพฤติปฏิบัติ แต่ก็ด้วยแรงกดดันของพ่อแม่ พ่อแม่ทั้งฝ่ายกัสสปะกับภรรยาของพระกัสสปะต้องการทั้งสิ้น

เป็นเศรษฐีทั้งคู่ สุดท้ายแล้วพ่อแม่ให้แต่งงานกัน ลูกก็แต่งงานให้พ่อแม่ได้ชื่นใจ ลูกแต่งงานกันแต่สัญญากันว่าเราจะถือพรหมจรรย์ด้วยกัน ถือพรหมจรรย์คือว่าเราจะอยู่กันแบบเพื่อน ไม่ให้อยู่เป็นสามีภรรยากัน พอพ่อแม่ตายทั้งสองฝ่าย ออกบวชทั้งคู่

พระกัสสปะ พระกัสสปะเป็นผู้ที่เป็นหัวหน้า เป็นผู้ที่ควบคุมการสังคายนา เพราะพระกัสสปะจะเป็นพระผู้ที่มีหลักการในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่ทำประโยชน์กับ

พระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้เจริญ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้เชิดชูพระกัศสปะฯ นี้พูดถึงว่า เวลามันมีที่มาที่ไป พ่อแม่ต้องการให้ครอบครัวแต่งงานกัน

ใช้นี้ก็เหมือนกัน เวลาถาม เวลาเรามีครอบครัวแล้วไง นี่เราพูดเสียยาวเลย เพื่อให้ได้คิด ใจ ให้คิดถึงมุมมอง ให้คิดถึงสังคม ให้คิดถึงที่อยู่ ไม่ใช่คิดถึงตัวเราคนเดียว

ตัวเราคนเดียว เราไม่เชื่อ เราจะบอกว่าเราไม่เชื่อ ไม่เชื่ออารมณ์คนไหน ตอนนั้นก็คิดอย่างนี้ไง คิดอย่างนี้ มีสามี สามีเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติ สามีทุกอย่าง ไม่ชอบสักอย่างหนึ่ง

แล้วถ้าสมมุติ นี่สมมุตินะ ไม่ใช่ความจริง สมมุติ

สมมุติว่า อ้าว! ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างไป แล้วมันก็ไปปฏิบัติเลย ปฏิบัติไป ๒ ปี ๓ ปี เอ๊ะ! เราเกิดมาเป็นคน เราอยู่คนเดียวมันจะเป็นประโยชน์กับโลกหรือไม่ ถ้าเรามีครอบครัวไป มันอาจจะประโยชน์มากกว่า เดียวก็ไปมีคนใหม่อีก

เราไม่เชื่ออารมณ์คนไหน เราไม่เชื่ออารมณ์คนที่ว่า แหม! เราอยากจะปฏิบัติเลย เราอยากจะปฏิบัติแล้วปฏิบัติให้ได้เลย

เยอะเยอะ วัดเรานี้มาปฏิบัติเยอะเยอะเลย ตอนนี้อยู่คนเดียว หายเกลี้ยง ไม่มีใครเหลือเลย ไปเกลี้ยงเลย

การปฏิบัติมันก็ไม่ง่ายหรอก แต่มันก็ไม่สุดวิสัยของคน แต่คนมันต้องเข้มแข็ง ถ้าคนมันเข้มแข็งแล้ว อุปสรรคเอาไว้ให้แก้ไข อุปสรรคเอาไว้ให้เราเผชิญกับมัน

เราชนะอุปสรรคคือชนะกิเลสของคน ชนะอุปสรรคคือชนะตัวเอง ชนะของเราไปเรื่อย ชนะของเราไปเรื่อย ชนะทุกๆ เรื่องในอารมณ์ความรู้สึกของเรา หักมันให้ได้ ผ่านไปได้ ผ่านไปทั้งสิ้น แล้วเวลาอุปสรรคขนาดไหนก็ทำของมันไป นี่คือการปฏิบัติใจ

แต่เวลาผู้ปฏิบัติทางโลก “เมื่อก่อนอยู่ทางโลกมันยังคิดได้” ไม่รอบคอบ พอมาปฏิบัติหนึ่งปีสองปีมันมีโอกาสได้ไตร่ตรอง” มันจะลึก มันจะไป พอมันจะไปนะ มันหาเหตุผลมารองรับหมดนะ ถ้าไปแล้วมันจะเป็นประโยชน์อย่างนั้น เป็นประโยชน์อย่างนี้

นี่เวลาจะมาปฏิบัติก็ประโยชน์เหมือนกัน

“อยู่ด้วยกันแล้วมันไม่มีเวลา อยู่ด้วยกันแล้วมันไม่สะดวก จะไป” เวลาปฏิบัติแล้วมันก็คิดว่าจะออกไปเหมือนกัน

นี่พูดถึงสัญญาอารมณ์ ใจไม่ได้หยุก ถ้ามันใจได้ เราจะบอกเลยเจ้าเรือน เจ้าเรือนที่เข้มแข็งนะ มันจะเข้มแข็งมาตั้งแต่โลก แล้วเรื่องนี้ในพระพุทธศาสนา เรื่องตลกเรื่องมุกในดงขมิ้นเขาเอาไปเขียนเป็นนิยาย เขาเอาไปเขียนเป็นตำราขายกันเยอะแยะ ใ้มุกในดงขมิ้นนี่

แล้วนี่เราเป็นบริษัท ๔ ในพระพุทธศาสนา เรื่องอย่างนี้มันเรื่องโลกแตก มันมีอยู่ประจำอยู่ประจำโลก มีมากมายมหาศาล ยิ่งมุกในดงขมิ้นด้วย เรื่องสีกา ฉะนั้น เวลามันมีของมันมาตลอด

ทีนี้มันย้อนกลับมาที่เราสิ เพราะนี่คำถามเขียนมาที่เราไง ถ้าเขียนมาที่เรา เราก็จะตอบ จะตอบนะ

เวลาหนูจะมาวัดหนึ่งอาทิตย์ เขาให้ ๓-๔ วัน ถ้าเขาให้ ๓-๔ วันนะ เวลาเขาจะบอกด้วยความเกรงใจ แล้วเวลาหนูจะไปเขาก็เศร้าซึม คิดไป

คนเรานะ ถ้าจิตใจมันเสมอกัน จิตใจมันเสมอกัน จิตใจที่ด้วยกัน มันเป็นประโยชน์มาก เรื่องกรรมนี่อยู่ในพระไตรปิฎก เราอ่านพระไตรปิฎกมาหลายรอบ เวลาพระไตรปิฎกในแต่ละภุมิแต่ละชาติ แหม! มันสะเทือนใจมากนะ เวลาผู้ที่ศรัทธาที่ศรัทธาขนาดว่าปาดเนื้อที่น่องของตน ทำอาหารถวายพระพุทธเจ้า โอ้โฮ! คิดดูสิ เชือดปาดเลยนะ เวลาคนที่ศรัทธาที่ศรัทธาสุดยอด แต่เวลาพวกเดียรฉัตรมานิมนต์พระแล้วไปย่ำยี่ นิมนต์พระไปทำลายก็มากมาย

แล้วพระถ้าไม่มีสตินะ พระหลงกระแสบังคมไป ไปเป็นเครื่องมือเขาให้เขาทำลายศาสนาเลย อยู่ในพระไตรปิฎก อ่านไปสองรอบ โอ้โฮ! ซึ่ง

ฉะนั้น ในวงศาสนา ในเรื่องของกิเลสของคนมันร้อยแปด

ฉะนั้น สิ่งที่เราเห็นเขาเศร้าซึม เห็นต่างๆ

เราพูดกันได้ เราเจรจากันได้ เห็นเขาเศร้าซึมๆ เขาอาจจะดีใจภายในก็ได้ ใ้ของเราก็เศร้าซึม แหม! เมื่อไหร่จะไปเสียที พอไปแล้วเขาออกประตูหลังก็ได้

โธ่เอ๊ย! เรานะคิดคนเดียว เราใช้ชีวิตของเราไปตามปกติ เราทำของเราให้มันดีขึ้น ถ้าเราทำของเราดีขึ้นได้ เราทำของเราดีขึ้นไป เจ้าเรือนให้เข้มแข็งขึ้นมา แล้วเราตรวจสอบของเรา เราดูแลหัวใจของเรา

เขาอนุญาตให้แล้วก็ดีแล้ว ก็ชวนเขามาด้วยสิ ชวนเขามาเลย ผู้ชายอยู่ฝั่งนี้ ผู้หญิงอยู่ฝั่งนั้น ชวนไปที่อื่นก็ได้ ที่วัดอื่น วัดอื่นที่ปฏิบัติที่อื่น เดียวนี้ปฏิบัติขึ้นมาเขาบริการ โอ้โฮ! ยิ่งกว่าโรงแรม สบายๆ ทั้งนั้นนะถ้าปฏิบัติ

แต่ถ้ามันปฏิบัติไม่ได้ คนที่เขาเป็นความจริงนะ เมื่อก่อนคุณเพาพงา คุณเพาพงาเขาเป็นเจ้าของบริษัทประกันภัยไฉ่ แล้วเป็นมะเร็งแล้ว หมอไม่มีโอกาสรักษาแล้ว เขาก็เลยขอไปอยู่กับหลวงตา หลวงตาก็อบรมสั่งสอน สั่งสอนจนเขาได้หลักได้เกณฑ์

ช่วงสุดท้ายเขาขอกลับมาอยู่บ้าน พออยู่บ้านแล้วนะ บ้านเขาเจ้าของบริษัทประกันภัยเขาไปสร้างกระต๊อบไว้ข้างๆ บ้านเขาเป็นสวน แล้วเขามีกติกานในบ้าน ถ้าเขาไปอยู่ที่กระต๊อบนั้นแล้วถือว่าเขาไม่อยู่ในบ้าน ใครจะโทรศัพท์มาก็คือไม่อยู่

คุณเพาพงาเขารายงานหลวงตาหมด เขาไปสร้างกระต๊อบไว้ที่บ้านของเขาในสวนของเขา แล้วเวลาถ้าเขาจะภาวนาเขาจะไปอยู่ที่สวนของเขา แล้วสุดท้ายเขาไปอยู่ที่นั่น แล้วเขาไปเสียชีวิตที่นั่น นี่คุณเพาพงา มันถึงได้ธรรมชุดเตรียมพร้อมมา ศาสนาอยู่ที่ไหน สองเล่มมาให้เราชาวพุทธได้อ่านกันไง หลวงตาไปเทศน์สอนคุณเพาพงา

นี่เขาฉลาด ขนาดที่ว่าทางโลกหมดทางไปแล้ว หมดทางไปเขาก็ไปทางธรรมเลย ไปทางธรรม หลวงตาก็เทศน์เลย เทศน์จนได้หลัก ได้หลักว่า ไม่กลัวความตาย ให้เผชิญกับความตาย อยู่กับความตาย ให้ชนะความตาย

แต่ถึงที่สุดแล้วนะ เขาต้องกลับบ้านไฉ่ พอกลับบ้านแล้ว สุดท้ายกลับไปเขาก็ไปสร้างกระต๊อบไว้ กิจการเจ้าของบริษัทประกันภัยธุรกิจมันร่อยแปด โทรศัพท์นี่ไม่หยุด เขาก็จัดการ ถ้าเขาอยู่บ้าน เขาบริหารของเขา แต่ถ้าพอเขาก้าวลงจากบ้านไปอยู่ที่กระต๊อบนั้นแสดงว่าไม่อยู่ โทรศัพท์อะไรมานั้นคนอื่นจัดการหมด จบ แล้วถ้าเขากลับมาก็เริ่มต้นใหม่ เหมือนกับเขามาอยู่บ้าน

นี่เราจะบอกว่า เขาสร้างวัดไว้ในบ้าน เขาสร้างที่ปฏิบัติไว้ในบ้าน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจะอยู่บ้านนะ เห็นไหม เราถึงได้พูดก่อนไงว่า อยู่ให้เขาแตกแยกก็ไม่ได้ จะอยู่ให้เขาอยู่ด้วยกันก็ไม่ได้ แต่นี่เขาอยู่ด้วยกันแล้ว เขาเป็นครอบครัวเดียวกัน เดี่ยวพอเสนอไป อ้อ! อย่างนั้นเราแต่งงานกันเลย เราไปปฏิบัติเอาวัดเป็นบ้าน ฉะนั้น เขาปฏิบัติ เขาเป็นครอบครัวที่ดีก็ไปอยู่ให้เขาแตกแยก

พูดเราจะวังตรงนี้มาก เราะวังตรงนี้เพราะว่าเราตั้งแต่บวชมา พระบวชใหม่ด้วยกันมา วิเคราะห์วิจัยเรื่องนี้ บางคนจิตใจเรื่องอย่างนี้ เวลาไปสวดมนต์พิธีแต่งงาน เรามีส่วนร่วมกับเขา หรือเปล่า

ถ้าพูดถึงภาษาเรานะ พูดถึงภาษาเรา ภาษาทางกฎหมาย ผู้ร่วมทำความผิด ผู้ร่วมกระทำความผิด กฎหมายอาญาแน่ๆ เลย ผู้ร่วมกระทำความผิด

แต่ของเรา เราเป็นตอนบวชใหม่ๆ เพราะตอนบวชใหม่ๆ เราก็ยังพระบวชใหม่ มันก็อยู่กับกระแสโลก แต่พอออกจากนั้นมาปีสองปีแล้วพอเข้าบ้านตาดแล้วกิจนิมนต์เราไม่มีเลย

เว้นไว้มาอยู่กับหลวงปู่เจี๊ยะ หลวงปู่เจี๊ยะยังมาฉันอยู่กรุงเทพฯ บ่อยๆ หลวงปู่เจี๊ยะ เป็นคนอุปฐากหลวงปู่เจี๊ยะ บริษัทยาการเงินนี้มาตลอด เพราะเขานิมนต์หลวงปู่เจี๊ยะ ไม่ได้นิมนต์เรา แต่เราเป็นคนดูแลบาตร ต้องมาด้วย

แล้วนอกนั้นมาโดยส่วนตัว กิจนิมนต์ไม่มี กิจนิมนต์ไม่มีเพราะอยู่กับหลวงตา หลวงตาเวลาท่านพูดถึงการวินิจฉัยของท่าน ท่านบอกว่ามันไม่คุ้ม

มันไม่คุ้มกับว่า พระบวชใหม่หรือพระที่กำลังภาวนาต้องไปฉัน พอไปฉันขึ้นมาแล้ว ทุกคนโดยธรรมชาติคนมีกิเลส สายตามันต้องไปกระทบอะไรแน่นอน แล้วกลับไปแล้วกว่าจะล้างบาตรเสร็จ กว่ามันจะภาวนา ใจที่กระทบนั้นมันไปค้ำกิเลส มันไปเชี่ยให้พู้ขึ้นมา

แล้วเราไปฉันเพื่อประโยชน์กับสังคม ประโยชน์กับเจ้าของงาน แต่เราก็ต้องมาพุดๆ มาสู้กับใจสิ่งที่มันไปเชี่ยให้กิเลสมันพู้ขึ้นมา มันไม่คุ้มกัน

ท่านวินิจฉัยแล้วมันไม่คุ้มกัน ท่านถึงไม่ให้มีกิจนิมนต์ ถ้าจะมีกิจนิมนต์ มีคุณกับวัด ท่านไปองค์เดียว องค์เดียว ไม่เอาพระบวชใหม่ไปสมทบกุสุมบัน ไม่เอาพระบวชใหม่ไปเก็บเอา พิษ เอาสารพิษเข้าไปในใจ

นี่อาจารย์ที่สุดยอด เราอยู่กับท่าน ท่านเทศน์อย่างนี้ เราก็ได้ฟังมา

แล้วเวลาที่บ้านตาด เวลามีคนตาย เพราะว่าเขาทำบุญที่วัดป่าบ้านตาดใช่ไหม เขาก็ให้พระไปสวดกุสลา ธมฺมา อย่างน้อยก็คืนสองคืน อาจารย์สุดใจพาไปลุ่มทุกทีเลย ไปสวดที่ไรก็ได้ไปลุ่ม เพราะอะไร เพราะไม่ค่อยได้สวดไง ไปลุ่มทุกงาน แต่เขาก็ไม่ถือ เพราะเขารู้ว่าฝึกไฟในการปฏิบัติ

ในบ้านตาดนั้นนะ เวลามีคนตายก็ไปกุสลา ธมฺมา เพราะว่า ก็เราบิณฑบาตหมู่บ้านนั้น เราจะไปเอาพระที่อื่นมาได้ยังไง ท่านก็บอกให้พระจัดไป เพราะมันไปสวดมาติกาไง กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา ก็เสียงใครต่ำใครสูงก็ขัดกันมา มันไปไม่รอดก็ลุ่ม ลุ่มกลับมาแล้วก็มาคุยสนุกกัน

บางที่เขาจะเอาเราไป เราไม่ไป “ไปเถอะ อาจารย์สุดใจ”

“ไ้หงบ เ็งไปด้วย”

“ไม่เอา ไม่เอา”

ชี้เกียจไปนั่งหัวเราะท้องแข็ง มันฆ่าตัวเองไง อ้าว! สวดมนต์ด้วยกันแล้วแล้วลุ่ม ใครมันไม่ฆ่า แต่ก็ต้องขริมๆ ไว้เพื่อไม่ให้อายกัน

นี่พูดถึงสังคมไง แต่ประโยชน์ ประโยชน์ในการปฏิบัติไง เวลาครูบาอาจารย์ท่านวินิจฉัย มันต้องมีเหตุมีผล ท่านทำอะไรเราต้องลึก นี่พูดถึงว่าเวลาท่านวินิจฉัยเรื่องของพระ

กลับมาเรื่องของผู้ถามไงว่า ปัญหาการครอง ทำแบบนี้ดีไหม ถ้าทำแบบนี้ เราคิดว่า ที่ว่าไม่อยากจะพูด เราคิดว่าให้เขาเสียใจทีเดียวคือไปเลย

จะยุไปแล้วนะ ชักสื่อให้เขาแต่งงานกัน เขาแต่งงานกันแล้วยุเหยให้เขาแตกกัน ไม่ได้ มันทำไม่ได้

แต่ประสบการณ์ของสังคม ประสบการณ์ของเรา เราชินชากับสิ่งใดแล้วเราก็เบื่อหน่าย เราต้องการสิ่งใหม่ๆ พอดีต้องการสิ่งใหม่ๆ ขึ้นไปแล้ว เพราะอะไร เพราะที่วัดเรามันมีผู้ที่เข้มแข็ง ผู้ที่จะเอาจริงเอาจังมานะ แล้วพอปฏิบัติไปแล้วมัน ๒๕ เปอร์เซ็นต์ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ เดียวก็ล้ม

พอล้มไปแล้ว เหมือนสิ่งที่ห้ามไม่ได้คือคนจะคลอดลูกกับพระจะสึก คนจะคลอดลูก ดุสิต เวลารถติดๆ คลอดในรถเลย รถติด ไฉจราจร คลอดในรถนั้นนะ คนจะคลอดลูกห้ามไม่ได้ พระจะสึกห้ามไม่ได้

ผู้ที่ปฏิบัติ เวลาด้วยความเข้มข้น เขามาด้วยความแจ่มใส เวลาเขาจะเลิก เขาจะไม่ทำ เหมือนกับพระจะสึก คือมันจะไปอย่างเดียว มันต้องไป มันเบื่อหน่าย มันเครียด นี่พระจะสึกห้ามไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาคนที่มาปฏิบัติขึ้นมา เวลาถ้ามันดีขึ้นมา เริ่มต้นมันก็ดีได้ แต่ถ้าเวลาที่มันพาล ก็เลสมันล่อมจนอยู่ในหมัดมันแล้วเขาจะไป เรื่องของเขา

พระจะสึกห้ามไม่ได้ คนจะเลิกปฏิบัติ คนจะไม่ใส่ใจในการปฏิบัติห้ามไม่ได้ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันสุ่มไฟจนมันเชื่อแล้ว กิเลสมันสุ่มไฟจนไฟมันลุกแล้วมันติดแล้ว มันจะเลิก ก็ต้องเรื่องของเขา

ย้อนกลับมาทำไม เราจะไปปฏิบัติๆ

ที่เราพูดนี้เราคิดว่า อนาคตถ้าคนยังมีชีวิตอยู่ คนยังมีชีวิตอยู่มันยังจะมีอุปสรรคมีขวากหนามข้างหน้าอีกมากมาย ถ้ามันมีอุปสรรคมีขวากหนามอยู่ข้างหน้าอีกมากมาย ปัญหาที่มันเกิดขึ้นเราก็คิดอย่างนี้ เราจะทิ้งปัญหานี้ไปเจอปัญหานั้น ทิ้งปัญหานั้นไปเจอปัญหานี้

ปัญหานี้ เราแก้ปัญหานี้ไปด้วยความนุ่มนวลของเรา เราแก้ปัญหาด้วยการเจรจา เราแก้ปัญหามา ไม่ใช่ว่าเขียนจดหมายมาหลอกหลวงพ่อใจ ถ้าหลวงพ่อบอกให้หักเลย โอ้โฮ! รีบๆ ทำเลย จะหาเสียงสนับสนุน จะหาเสียง จะให้อยู่ไ้

แต่เราบอกว่า เจ้าเรือนต้องเข้มแข็ง เจ้าเรือนเข้มแข็งเพราะอะไร เพราะเราตัดสินใจมาอย่างนี้แล้ว เรามีสามมี แล้วเราอยู่กับสามมีมา แล้วเราต้องเจรจากัน

แล้วถ้ามันมีเหตุผล ถ้ามันแบบว่าจะอยู่ด้วยกันได้หรือจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ มันก็ต้องเหตุผลส่วนตัวของตน อย่าไปอ้างว่าเราจะภาวนา เราจะเรื่องศาสนา เอาเรื่องนี้มาเป็นข้อต่อรอง

แต่ถ้ามันพูดถึงเรื่องศาสนา เขาก็โอเคเราอยู่นะ แต่เราคิดเองไง นี่เขาพูดไง เวลาขอไปอาทิตย์หนึ่ง เขาก็ต่อรองเหลือ ๓-๔ วันแล้วเขาก็ซึมเศร้า

ซึมเศร้าจริงๆ หรือ ซึมเศร้า เขาซึมเศร้าเพราะเมื่อไหร่มีจะไปเสียที ภูจะได้ไปเที่ยว ซึมเศร้าอย่างนั้นหรือเปล่า เขาซึมเศร้าทางไหนล่ะ เราคิดเองทั้งนั้นนะ

เวลาเขาซึมเศร้า โอ้ย! ด้วยความห่วงใยความปรารถนาดีก็เรื่องหนึ่ง ถ้าเขาซึมเศร้า เขาจะรีบให้ไปๆ ซะ เวลา ๓-๔ วันเขาจะได้ไปทางอื่น

นี่พูดถึงเจ้าเรือนนะ พูดถึงเจ้าเรือน เราถึงบอกว่าปัญหานี้ปัญหาทางโลก แล้วปัญหาทางโลกเราคิด เราคิดพิจารณาให้ชัดเจนให้แน่นอน แล้วแน่นอนนะ เราต้องวัดระยะเวลาวาชีวิตนี้เท่าไร แล้วอนาคตอย่างไร คิดว่าจะใช่หรือ คิดว่าจะจริงหรือ แต่ที่นี้เราอยู่เป็นครอบครัว ตอนนี้ของจริง ต้นทุนอันนี้ของจริง แล้วเราคิดอย่างไร

แต่ถ้าเราพิจารณา เราเจรจาของเราได้ เราก็เจรจาว่า ให้ความคิดเสมอกัน ความเห็นเหมือนกัน เราค่อยๆ คุยกัน อันนี้เราว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุด

แต่ถ้าทางออกที่ว่า เราจะให้เขาเจ็บที่เดียวเลย ต่างคนต่างไปเลย

เราไม่ให้เหตุผล เพราะเรา หลงตาทวนสอน สอนให้คนรักกัน สอนให้คนเมตตากัน ไม่ได้สอนให้คนบาดหมางกัน ไม่ได้สอนให้คนเกลียดกัน ไม่สอน สอนให้คนเกลียดกัน ไม่เอา แต่ถ้าเราทำได้นะ เราทำของเราอย่างนั้น นี่พูดถึงความเห็นของเรา

เขาถามว่า ถ้าเราเบื่อทางโลกอยู่แล้ว อยากจะไปอยู่แล้ว โดยปกติก็เดินจงกรมอยู่ ๔ พุ่ ๕ พุ่ สลับกันไปสลับกันมา แต่อยู่ทางโลกนานๆ เขาก็เบื่อ มาอยู่ทางธรรมเขานานๆ เขาก็เบื่อเหมือนกัน แล้วเบื่อยิ่งกว่าด้วย

ลองมาอยู่วัดเราสิ มีแต่ต้นไม้เนาะ เวลาเขามาอยู่นะ โอ้โฮ! ต้นไม้กับต้นไม้ แต่ถ้ามันรักษาใจได้นะ สุขยอด

มีแต่ต้นไม้กับต้นไม้ ต้นไม้เป็นธรรมชาติเป็นสัจจะความจริง คนเรา สรรพสิ่งในโลกเกิดมาจากป่าทั้งนั้นนะ ป่านี้เป็นแหล่งอาหารของโลกมาก่อน ทุกอย่างเป็นมาทั้งสิ้น นี่ความจริงทั้งนั้นนะ แต่สิ่งที่โลกมันพัฒนาขึ้นมาเนาะ มันเป็นเรื่องสมมุติทั้งสิ้น

แล้วคุณสิ สิ่งที่เราทำๆ กันไป ต้นไม้กับต้นไม้ แต่ถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมาเนาะเห็นต้นไม้ เห็นคุณค่าด้วย ถ้าเห็นเป็นความจริงนะ ถ้าเป็นความจริงจะเป็นความจริงอย่างนั้น

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า ถ้าเราทำได้ เราทำของเรา แล้วพิจารณา พิจารณาด้วยใจของตนเองนะ เรื่องครอบครัว เรื่องครอบครัวนี้เราสงวนสิทธิ์เลย เราไม่ค่อยก้าวล่วงของใคร ทั้งฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายมาปรึกษาเราเยอะแยะ เราก็จะให้เหตุผลไป ให้เหตุผลไปแล้วก็ให้เขาพิจารณาของเขาเอง

เพราะธรรมะมันยิ่งใหญ่ ธรรมะมันเหนือโลก เรื่องเล็กน้อยเรื่องโลกๆ เอาเรื่องธรรมะนี้ไปสอดแทรก ไร้สาระ เรามองอย่างนี้เลยนะ เรามองเรื่องโลกอย่างนี้เลย โลกคือโลก ธรรมคือธรรม แล้วธรรมนี้ยิ่งใหญ่กว่า อย่าไปเหนียวเอาธรรมมาเป็นเครื่องทำลายโลก ให้อยู่กับโลกโดยไม่มีคุณค่า

มีคุณค่ามาก ฉะนั้น เราให้เหตุผลแบบโลกๆ นี่แหละ แต่ธรรมมันยิ่งใหญ่กว่า จะว่าเราจะทำดีๆ แล้วหนุนแต่ว่าเราทำดี หลงแต่ว่าเราทำดี แล้วเราก็เป็นคนดี คนดีจนเหยียบหัวเขาไปทั่ว...ไม่ใช่

คนดีก็ต้องเป็นคนดี คนดี คนมีค่าเท่ากับคน มองเห็นเหมือนกัน เหมือนทางการแพทย์ทางการแพทย์รักษาคนไข้ทั้งหมด ผู้ร้ายก็รักษา พระเอกก็รักษา ตัวอิจฉาก็รักษา เด็กรับใช้ก็รักษา

การรักษาคือรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย แต่จิตนิสัยของเขา ความชั่วความเลวทราวมของเขามันเป็นเรื่องของเขา แต่เจ็บไข้ได้ป่วย หมอต้องรักษา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คนมีกิเลส คนทุกข์คนยากต้องรักษา คนเท่ากับคน

ที่นี้เรื่องของคน เรามองโลกอย่างนี้จริงๆ แต่เวลาดู ดูกิเลสของคน หลวงตาบอกเลย บางคนกิเลสหนา บางคนกิเลสเบา กิเลสของเขา ต้องใส่ ถ้าไม่ใส่ เราไม่ใช่ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า

เพราะลูกศิษย์พระพุทธเจ้า พญามาร ต้องฆ่ามาร ต้องทำลายมาร มารอยู่ในหัวใจของใคร ชัดเลย นั่นเวลาที่ดูที่รุนแรง รุนแรงอย่างนั้น ไม่สนใจ แต่คุณค่ามันมีเท่ากันไง

นี่ก็เหมือนกัน ให้คิดเอง

สิ่งที่ว่า เจ้าเรือนที่เข้มแข็ง เจ้าเรือนที่เข้มแข็งนะ เพราะเรามองเรื่องอย่างนี้เรามองที่ว่า เริ่มต้นเราเป็นครอบครัวกันมา เราตัดสินใจอย่างไร แล้วตัดสินใจอย่างไรแล้ว ในปัจจุบันเราจะตัดสินใจอย่างไร เราตัดสินใจอย่างไรมันเป็นสิทธิของทุกๆ คน แต่มันเป็นสิทธิ เป็นสิทธิเป็นสิทธิส่วนบุคคล

แต่นี้มาถามพระ พระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รัตนตรัย แก้วสารพัดนึกต้องมีคุณค่า คุณค่าของรัตนตรัย

เขาบอก “ก็นี้ไง ก็ชาวพุทธไง ก็เดือดร้อนก็อยากจะฟังไง”

นั่นฟังแบบทางโลกใจ แต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ยิ่งใหญ่ แล้วยิ่งใหญ่เหนือโลกเหนือโลกเหนือสงสาร

แต่ก็ตอบ แต่ก็ตอบว่า เจ้าเรือนของเราอ่อนแอ ถ้าเจ้าเรือนของเราเข้มแข็งขึ้นมา เราบริหารจัดการชีวิตนี้ได้ ชีวิตนี้ ชีวิตนี้ถ้ามีสติปัญญา เจ้าเรือนเราเข้มแข็ง เราจะสามารถวินิจฉัยได้ วิเคราะห์ได้ ทำได้ เพราะเจ้าเรือนเข้มแข็ง บัจจัตตัง สันทิฏฐิโก บัจจัตตังคือรู้จำเพาะตน ความสุขความทุกข์คือของตน ทุกอย่างเป็นของเรา เราจะวินิจฉัยแก้ไขเรื่องใจของเรา เหวี่ยง